PROJEKTS

APSTIPRINU

Kultūras ministre Dace Melbārde
2015. gada 20 nov.

Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014. – 2020. gadam RADOŠĀ LATVIJA

ARHITEKTŪRAS NOZARES STRATĒĢIJA 2015 – 2020

Rīga 2015

Satura rādītājs

1.	Preambula. Vīzija. Mērķis. Ilgtermiņa prioritātes.	3.lpp.
2.	Arhitektūras nozares situācijas raksturojums	
2.1.	Arhitektūras nozares attīstība	4.lpp.
2.2.	Arhitektūras politika un institūcijas	4.lpp.
2.3.	Latvijas arhitektūras starptautiskā pārstāvniecība	5.lpp.
2.4.	Arhitektu sabiedriskās organizācijas	5.lpp.
2.5.	Arhitektūras izglītība	6.lpp
2.6.	Specializētie arhitektūras un būvniecības mediji	7.lpp.
3.	Arhitektūras nozares SVID analīze	8.lpp.
4.	Prioritārie rīcības virzieni un uzdevumi	10.lpp.
5.	Plānotie rezultatīvie rādītāji	17.lpp.
6.	Stratēģijas īstenošanas un novērtēšanas kārtība. Izmantotie saīsinājumi	18.lpp

LATVIJAS ARHITEKTŪRAS NOZARES STRATĒĢIJA

1. PREAMBULA

ARHITEKTŪRA – cilvēka dzīves telpu veidojoša radošās industrijas nozare, kas ietver telpiskās vides mākslinieciskos, funkcionālos, tehnoloģiskos, sociālos, ekonomiskos un ekoloģiskos aspektus plašā mērogā – no pilsētbūvniecības un teritorijas plānošanas līdz atsevišķām ēkām un to ārējam un iekšējam izveidojumam, labiekārtojumam un aprīkojumam.

Latvijas arhitektūra ir neatņemama nacionālās identitātes daļa.

Latvija ir valsts, kurā ainava, arhitektūras mantojums un jaunā apbūve veido labvēlīgus apstākļus dzīves norisēm.

Arhitektūra sekmē sabiedrības labklājību, valsts izaugsmi un starptautisko atpazīstamību.

Arhitektūras jēdziens ietver gan arhitekta profesiju, gan apbūvi.

Latvijas arhitektūra kopumā ir būtiska nācijas un visas Ziemeļeiropas kultūras sastāvdaļa. Tā veido reģiona telpisko identitāti un uzrāda īpašas kvalitātes vēsturiskās un mūsdienu arhitektūras kontekstā, kā arī veiksmīgus reģiona arhetipisko vērtību interpretācijas piemērus. Latvijas arhitektūru raksturo augsta interjera dizaina kultūra un tradīcijas.

VĪZIJA

Latvija – valsts, kurā telpiskais mantojums un laikmetīgā arhitektūra ir patiesā radošā dialogā. Inovatīva pieeja rada videi draudzīgu, visiem sasniedzamu, ilgtspējīgu un estētiski augstvērtīgu nācijas dzīves telpu.

MĒRĶIS

Radīt nepieciešamos nosacījumus augstvērtīgā arhitektūrā balstītas kvalitatīvas dzīves telpas veidošanai un ilgtspējai.

ILGTERMIŅA PRIORITĀTES

1. Valsts nacionālās identitātes stiprināšana, izmantojot arhitektūras vērtības, līdzekļus un kompetences.
2. Plaša visas sabiedrības iesaiste un izglītošana, kā arī visu grupu interešu pārstāvniecība.
3. Arhitektūras nozares konkurētspējas veicināšana, tās tiesiskā ietvara pilnveidošana, labvēlīgu nosacījumu radīšana radošajai uzņēmējdarbībai un arhitektūras pakalpojumu eksportam.

2. ARHITEKTŪRAS NOZARES SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

2.1. Arhitektūras nozares attīstība [1]

Latvijas Arhitektu savienības Sertificēšanas centra 2014. gada dati liecina, ka Latvijā nozarē kopumā strādā 846 sertificēti arhitekti. 68% no visiem sertificētajiem arhitektiem strādā komercsabiedrībās, aptuveni katrs desmitais − valsts vai pašvaldību institūcijā, un vēl katrs desmitais ir pašnodarbināts vai individuālais komersants. Aptuveni puse no sertificētajiem arhitektiem ir algoti darbinieki komercsabiedrībās, katrs trešais − īpašnieks vai biroja vadītājs, katrs desmitais − algots darbinieks valsts sektorā.
Saskaņā ar pētījuma ziņojumā *Latvijas radošo industriju darbība un priekšnoteikumi nozares mērķtiecīgai attīstībai* [2] uzrādītajiem statistikas datiem par arhitektūras pakalpojumiem (NACE kods 7111) no 9 076 radošo industriju uzņēmumiem 2013. gadā 784 darbojas arhitektūras pakalpojumu jomā (NACE kods 7111), sekojoši veidojot 9% no radošajām industrijām, vērtējot pēc komersantu skaita.
Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta (VID) datiem arhitektūras nozarē 2014. gadā strādāja 750 darba devēji. VID dati dod arī iespēju novērtēt, cik liela daļa no arhitektūras nozares darba devējiem ir deklarējušies kā mikronodokļa maksātāji un šādā aspektā novērojams ievērojams mikro uzņēmumu pieaugums pēdējo četru gadu laikā: ja 2011. gadā katrs ceturtais nozares uzņēmums bija mikronodokļa maksātājs, tad 2014. gadā – gandrīz katrs otrais (46%). Šāda tendence skaidrojama ar pieņemtajiem normatīvajiem aktiem par nodokļu likmes procentiem mikrouzņēmumiem.
Arhitektūras nozares kopējais neto apgrozījums laika periodā no 2008. līdz 2013. gadam samazinājies par 62% – no 155,9 milj. eiro līdz 58,9 milj. eiro. Būtiski samazinājies ne tikai nozares kopējais apgrozījums, bet arī radītā pievienotā vērtība – ja apgrozījums sešu gadu laika periodā bija krities par 62%, tad radītā pievienotā vērtība pat par 70%. Ja 2008. gadā arhitektūras nozarē radītā pievienotā vērtība bija 67,3 milj. eiro, tad 2013. gadā vairs tikai 20,0 milj. eiro. Kopējā apgrozījuma straujš kritums saistāms ar vispārējo ekonomisko krīzi valstī, kas spēcīgi skāra tieši būvniecības un arhitektūras nozari.

2.2. Arhitektūras politika un institūcijas

Līdz 2015.gada nogalei galvenais arhitektūras politikas dokuments ir 2009. gadā izstrādātās *Arhitektūras politikas pamatnostādnes 2009.-2015. gadam*[3], uz kuru bāzes veidota arī *Latvijas Arhitektūras stratēģija 2020.*

2009. gada nogalē Kultūras ministrijā izveidotā **Nacionālā arhitektūras padome** darbojas kā konsultatīva institūcija, kuras darbības mērķis ir koordinēt un sekmēt valsts institūciju un nozares profesionāļu sadarbību stratēģiskos jautājumos, kas saistīti ar arhitektūras nozares attīstību un kvalitatīvas kultūrvides veidošanu Latvijā. Nacionālās arhitektūras padomes sēdēs diskutēts par tādiem aktuāliem jautājumiem kā Arhitektūras kvalitātes likumprojekta virzība, Latvijas Arhitektūras nozares stratēģija, priekšlikumi jaunajiem būvniecības un

---

[1] Dati no pētījuma „ Latvijas arhitektūras nozares statistisks raksturojums", Pētījumu īstenoja: SIA *Excolo Latvia*, Rīga, 2014.

[2] Pētījums veikts Valsts kancelejas administrētā projekta *Atbalsts struktūrālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē* ietvaros.

[3] Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2009. gada 11. augusta rīkojumu Nr. 538.

teritorijas attīstības plānošanas jomu regulējošiem normatīvajiem aktiem, Latvijas dalība Venēcijas arhitektūras biennālē, Latvijas arhitektūras reprezentācija Latvijas prezidentūras ES padomē laikā, būvprojektu un teritoriālplānošanas projektu konkursu regulējums, Okupācijas muzeja ēkas pārbūves projekts un Strēlnieku laukuma ansambļa attīstības koncepcija, Līvu laukuma apbūves priekšlikums un citiem.

Arhitektūras un kultūras mantojuma joma ir **Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas** (VKPAI, www.mantojums.lv) pārziņā**,** kas īsteno valsts politiku un kontroli kultūras pieminekļu aizsardzībā, veic kultūras mantojuma apzināšanu, izpēti un pieminekļu uzskaiti. Pamatojoties uz Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likumu, VKPAI koordinē arī Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un attīstības padomes darbību.

Rīgas pilsētas arhitekta kolēģija (Rīgas pilsētas arhitekta birojs, www.arhitekts.riga.lv) darbojas kā pilsētas arhitekta profesionālu padomdevēju institūcija un tās darbība orientēta uz arhitektūras procesa kvalitātes nodrošināšanu un kvalitatīvas pilsētvides attīstību.

Kopš 2010. gada Valsts Kultūrkapitāla fondā (VKKF, www.kkf.lv) regulāri darbojas **Arhitektūras un dizaina apakšnozares programma**, ar kuras palīdzību tiek finansiāli atbalstīti dažādi projekti nozarē. Piešķirtais VKKF finansējums dizaina un arhitektūras apakšnozarei: 2013. gadā − 164 393 eiro, 2014.gadā − 196 776 eiro. Salīdzinoši ar 2013. gadu finansējuma pieaugums veidojies par 32 383 eiro lielāks (16,5%).

2.3. Latvijas arhitektūras starptautiskā pārstāvniecība

Kultūras ministrija finansiāli atbalsta Latvijas Arhitektu savienības dalību vadošajās starptautiskajās arhitektu organizācijās: Eiropas Arhitektu padomē (ACE − *Architect's Council of Europe*); Starptautiskajā Arhitektu savienībā (UIA −*The International Union of Architects*), kur Latviju pārstāv Baltijas Arhitektu savienību asociācija (BAUA − *Baltic Architects Union Association*). Vairākus gadus LAS ir bijusi arī Eiropas Arhitektūras politikas foruma biedre (EFAP − *European Forum for Architectural Policies*). Latvijas pārstāvniecība šajā organizācija pēdējos gados ir pārtraukta organizācijas iekšējo organizatorisko un finansiālo problēmu dēļ, tomēr 2015.gada otrajā pusē ir notikušas *EFAP* sanāksmes un atsākušās diskusijas par *EFAP* turpmāko darbību jaunā kvalitātē.

Kopš 2002. gada Latvija ar nacionālā paviljona ekspozīciju regulāri (izņemot 2010. gadu) bijusi pārstāvēta Venēcijas biennāles Starptautiskajā arhitektūras izstādē. 2014. gadā Venēcijas biennāles 14. Starptautiskajā arhitektūras izstādē, kuru kūrēja pasaulslavenais arhitekts Rems Kolhāss, Latvijas sniegums – ekspozīcija *Unwritten* – bija veltīts pēckara modernisma arhitektūras mantojumam (īstenotāji: arhitektu birojs NRJA, pasākumu aģentūra *Pareizā ķīmija,* finansējums: VKKF, Kultūras ministrija, Rīgas pilsētas arhitekta birojs). Pēc ilgāka pārtraukuma Latvijas ekspozīcija bija atkal skatāma Arsenāla izstāžu telpās. Venēcijas biennāles 14. starptautisko arhitektūras izstādi apmeklēja vairāk nekā 228 000 skatītāju.
Savukārt 2016.gadā Venēcijas biennāles 15. starptautiskajā arhitektūras izstādē pirmo reizi tiks realizēta vienota Baltijas valstu ekspozīcija**.** Konkursā par Venēcijas biennāles 15. starptautiskās arhitektūras izstādes idejas koncepciju un īstenošanu visās trīs Baltijas valstīs uzvarējusi Lietuvas sabiedriskā organizācija "Architektūros fondas", radot unikālu iespēju Latvijas, Lietuvas un Igaunijas kuratoriem sadarboties, veidojot vienotu Baltijas valstu paviljonu *Palasport* hallē. Vienoto Baltijas valstu paviljonu veidos starptautiska arhitektu un

citu radošo jomu profesionāļu komanda, kurā darbojas Niklāvs Paegle, Kārlis Bērziņš, Dagnija Smilga, Laila Zariņa, *Jurga Daubaraite*, *Ona Lozuraityte*, *Johan Tali*, *Jonas Žukauskas*.

2.4.Arhitektu sabiedriskās organizācijas

Vecākā no arhitektu sabiedriskajām organizācijām ir 1924. gadā dibinātā **Latvijas Arhitektu savienība** (LAS, www.latarh.lv), kura apvieno 464 biedrus (dati 29.04.2015). Nozīmīgs ieguldījums nozares attīstībā ir LAS Sertificēšanas centra veiktā arhitektu profesionālā sertificēšana. LAS aktīvi iesaistījusies arhitektūras, būvniecības un teritorijas attīstības plānošanas jomu regulējošo normatīvo aktu izstrādē (Būvniecības likums; Teritorijas attīstības plānošanas likums, ministru kabineta noteikumi un būvnormatīvi), kā arī rosinājusi jaunu, arhitektūras jomu regulējošu normatīvo aktu izstrādi (Arhitektūras kvalitātes likumprojekts, Arhitektu prakses likumprojekts u.c.). LAS ir aktīvi piedalījusies dažādās valsts institūciju un pašvaldību darba grupās un paudusi profesionālu viedokli par sabiedrībai aktuālajiem jautājumiem.

Kopš 1995. gada LAS katru gadu organizē Latvijas arhitektūras labāko darbu skati un Arhitektūras gada balvas pasniegšanu, pieaicinot projektu izvērtēšanā starptautisku žūriju. Latvijas arhitektūras gada balvai nominētie darbi tiek eksponēti ceļojošā izstādē, kura pēc skates apskatāma arī citās Latvijas pilsētās, tādējādi iepazīstinot iedzīvotājus ar nozares sasniegumiem un veidojot izpratni par tendencēm mūsdienu arhitektūrā un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā. LAS oktobra pirmajā nedēļā organizē ikgadējās Arhitektūras dienas, kurās iesaistās ne tikai Rīgas, bet arī citu Latvijas pilsētu (piemēram, 2015. gadā – Cesvaines) pašvaldības, informējot sabiedrību par jaunumiem nozarē, rīkojot izstādes un diskusijas par profesionāļus un sabiedrību kopumā interesējošām tēmām.
Ar mērķi piedāvāt skolēnu auditorijai kvalitatīvu izglītību apbūvētās vides veidošanā, LAS darbojas Jauno arhitektu apvienības izveidota neformāla izglītības programma *Skolnieks. Pētnieks. Pilsētnieks*, kuras radošās darbnīcas jau guvušas atsaucību Latvijas vispārizglītojošo skolu audzēkņu un pedagogu auditorijā.
LAS organizē diskusiju ciklus par organizācijai aktuālām tēmām, piemēram, formulējot LAS nostādnes Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta izsludinātajā sabiedriskajā apspriešanā par Rīgas vēsturiskā centra plānojuma grozījumiem un atsevišķā lekciju ciklā – par arhitektūras eksportspējas veicināšanu.

Nozarē darbojas arī citas nevalstiskās organizācijas, piemēram, sabiedriskais fonds *Latvia Nostra*, kuras darbības mērķis ir koka arhitektūras mantojuma apzināšana un saglabāšana, Latvijas Ainavu arhitektūras biedrība (LAAB, www.laab.lv), Arhitektūras veicināšanas fonds(www.a4d.lv), Latvijas Arhitektūras muzeja fonds, Laikmetīgās arhitektūras informācijas centrs, biedrība *Passive House Latvia* (www.passivehouse.lv), iniciatīva *Free Riga* (www.freeriga.lv) un citas.

2.5.Arhitektūras izglītība

Tradīcijās balstītas arhitektūras izglītību var iegūt Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultātē – akadēmiskajā bakalaura un profesionālajā arhitekta, kā arī akadēmiskajās maģistra un doktora studiju programmās. Ik gadus arhitekta diplomu, kas dod tiesības pēc Arhitekta prakses sertifikāta saņemšanas uzsākt patstāvīgu praksi, iegūst ap 35 RTU absolventi. Bakalaurantūru absolvējošo skaits ik gadus svārstās ap 40, no kuriem lielākā daļa turpina studijas profesionālajā arhitekta programmā, savukārt augstāka līmeņa

programmu absolvējošo skaits ir salīdzinoši neliels. 2012. gada nogalē RTU ir saņēmusi Eiropas Komisijas apliecinājumu par RTU īstenoto studiju programmu arhitektūrā atbilstību direktīvas 2005/36-EC *Par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu* prasībām, tādējādi šajā augstskolā izsniegtie arhitekta diplomi tiek automātiski atzīti visās Eiropas Savienības dalībvalstīs un Šveicē. Pēdējos gados ievērojami paaugstinājusies studējošo mobilitāte arhitektūras izglītības programmās, turklāt vērojama arī ārvalstu studentu interese par iespējām studiju semestri vai gadu pavadīt Latvijā.
Alternatīvu valsts studiju programmām arhitektūras specialitātē piedāvā Rīgas Starptautiskā biznesa un ekonomikas administrācijas augstskola (RISEBA) – proti, bakalaura studiju programmu *Arhitektūra* (inženierzinātņu bakalaura akadēmiskais grāds arhitektūrā).
Kontekstā ar studiju programmām vides veidošanas jomā, jāmin arī Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauku inženieru fakultātē īstenotās studiju programmas bakalaura, maģistra un doktora līmenī *Ainavu arhitektūra*, kā arī Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē īstenotā profesionālā maģistra studiju programma *Telpiskās attīstības plānošana*, kura specializējas teritorijas un vides plānošanā un ģeoinformātikā. Profesionālo vidējo izglītību un pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību arhitektūrā Latvijā ir iespējams iegūt Rīgas Celtniecības koledžā (kvalifikācija – *Arhitekta palīgs)*, bet Liepājas Dizaina un mākslas vidusskolā – mācīties profesionālajā izglītības programmā *Arhitektūra.*
Ņemot vērā prasības speciālista kvalifikācijai un šīs kvalifikācijas uzturēšanai, kas izvirzītas gan arhitekta prakses sertifikāta pretendentiem gan sertificētiem arhitektiem, LAS sertificēšanas centrs šī gada sākumā akreditētajā sertificēšanas kārtībā ir iestrādājis prasības mūžizglītībai. LAS darba stadijā ir izstrādājis tālākizglītības programmu, kas paredz gan lekciju un semināru ciklus, gan prasmes attīstošu un pilnveidojošu procesu kopumu. Vienlaikus šī LAS tālākizglītības programma tiks adaptēta arī atbilstoši Eiropas Arhitektūras padomes prasībām, kas šobrīd ir uzsākusi darbu pie vienotas Eiropas sertifikācijas kārtības ieviešanas arhitektiem, tādējādi paaugstinot Latvijas arhitektu konkurētspēju un paverot plašākas iespējas eksportam. LAS uzsāktā mūžizglītības programma, kas orientēta gan uz savas jomas profesionāļiem, gan arhitekta prakses pretendentiem, ir sākumstadijā, un ir nepieciešams papildus skaidrojošs darbs šīs programmas mērķauditorijai.

2.6. Specializētie arhitektūras un būvniecības mediji

Jau 20 gadus iznāk žurnāls *Latvijas Architektūra* – šobrīd saturiski apjomīgākais arhitektūras profesionāļu auditorijai adresētais izdevums. Līdztekus tam ir arī citi nišas izdevumi: par būvniecības nozari – *Latvijas Būvniecība*, savukārt *Modernists* – ar īpašu fokusētu skatījumu uz modernisma arhitektūru un dizainu. Uz plašāku lasītāju mērķauditoriju ir orientēts interjera dizaina žurnāls *Deko.*
Profesionālās informācijas un viedokļu apmaiņā nozīmīga loma ir arhitektūras platformai a4d (www.a4d.lv). Arī Latvijas Arhitektu savienības mājaslapa (www.latarh.lv) tiek pilnveidota un uzlabota. Aktuālo informāciju un procesus laikmetīgajā arhitektūrā atspoguļo arī www.arterritory.com un Kultūras ministrijas finansētā radošo industriju komunikācijas platforma www.fold.lv.

Diemžēl arhitektūras nozares atspoguļojums un procesu analīze medijos ir nepilnīga. Lielākajos dienas medijos tas notiek kampaņveidīgi, trūkst regulāras informācijas plašākai auditorijai par nozari kopumā.

3. ARHITEKTŪRAS NOZARES SVID ANALĪZE

Stiprās puses:

- kvalitatīva arhitektoniski telpiskā vide, ko veido ainava, arhitektūras mantojums un mūsdienu apbūve pilsētās un laukos;
- starptautiski atzītas kultūras vērtības – UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā ieļautais Rīgas vēsturiskais centrs, jūgendstils un koka apbūve;
- augsts radošais potenciāls, labi organizēta, konsolidēta profesionālā vide – spēcīgas arhitektu sabiedriskās organizācijas;
- pieredze starptautisku konkursu rīkošanā un dalība starptautiskās profesionālajās arhitektu organizācijās (EFAP, ACE, BAUA);
- starptautiski atzīts Rīgas Tehniskās universitātes izdotais profesionālā Arhitekta diploms un RISEBA bakalaura diploms, augsta studentu un mācībspēku mobilitāte;
- arhitektūra kā viena no ekonomiski aktīvākajām radošo industriju nozarēm ir cieši saistīta ar citām nozarēm.

Vājās puses:

- uzlabojama un pilnveidojama nozares pārvaldība;
- nepilnības normatīvajos aktos, kas ietekmē arhitektūras kvalitāti;
- vāja sadarbība ar pašvaldībām, valsts institūcijām un citām organizācijām teritoriālās attīstības plānošanā un arhitektūras jautājumos;
- vāja pašiniciatīva un nepietiekama komunikācija ar sabiedrību, informācijas trūkums par arhitekta prasmēm un sniegto pakalpojumu specifiku;
- sadarbības trūkums starp arhitektu profesionālajām un sabiedriskajām organizācijām un dažādām arhitektu paaudzēm;
- vājas reģionālās arhitektūras struktūrvienības; aktualitāšu un iespēju koncentrēšanās galvenokārt Rīgā un Rīgas reģionā;
- nepietiekama arhitektūras izglītības kvalitāte salīdzinājumā ar vadošajām Eiropas arhitektūras augstskolām;
- nepietiekamas arhitektu tālākizglītības – specializēšanās un kvalifikācijas celšanas iespējas;
- vāji attīstīta arhitektūras un pilsētbūvniecības zinātne un pētniecība;
- šauri vēsturiski profilēta arhitektūras teorija un kritika;
- neatbilstoša arhitektūras konkursu kvalitāte, kas saitīta ar pasūtītāju (t.sk.valsts un pašvaldību) nepietiekamu izpratni par arhitektūras nozīmi vides veidošanas kontekstā un likumdošanā iestrādāto ekonomisko kritēriju prioritāti ;
- no PSRS pārmantotā un no Eiropas prakses atšķirīgā būvniecības procesa, tostarp, arhitektu pakalpojumu sniegšanas organizācija.

Iespējas:

- valsts izdevīgais ģeopolitiskais novietojums starp dažādām kultūras telpām;
- līdzdalība sabiedrības integrācijā, iesaistot sabiedrību kvalitatīvas un pievilcīgas vides veidošanā ikvienam iedzīvotājam;
- arhitektūras nozares kompetences paaugstināšana kvalitatīvas dzīves telpas veidošanā;
- Latvijas arhitektūras eksporta potenciāla apzināšana un tam labvēlīgu apstākļu radīšana;
- sadarbība ar kultūras un radošo industriju, izglītības un ekonomikas nozarēm;

- specializācija un Baltijas jūras reģionam un Ziemeļvalstīm raksturīgo kompetenču stiprināšana;
- arhitektu starptautiskā mobilitāte;
- studiju programmu starptautiska akreditācija un studiju vides reorganizācija;
- komunikācijas uzlabošana un arhitektūras nozares procesu un aktualitāšu atspoguļojums reģionālos, nacionālos, kā arī starptautiskos plašsaziņas līdzekļos;
- arhitektūras lomas nostiprināšana valsts tēla veidošanā starptautiskā līmenī;
- mūsdienu globalizācijas procesu sniegto iespēju izmantošana.

Draudi:

- kvalificētu arhitektu un būvspeciālistu aizplūšana uz citām valstīm;
- ekonomiskās aktivitātes kritums valstī un vietējā tirgus iespēju sašaurināšanās;
- valsts attīstības prioritāšu trūkums;
- arhitektu profesionālās kvalifikācijas un konkurētspējas zudums;
- nesakārtota likumdošana arhitektūras pakalpojumu un būvniecības procesa organizēšanas, tostarp, konkursu organizēšanas jomā (zemākā cena kā vērtības faktors valsts un pašvaldības iepirkumu konkursos);
- atsevišķu teritoriju iztukšošanās, ainavas un apbūves degradācija, globalizācijas radītie draudi zaudēt telpiskās vides identitāti .

4. PRIORITĀRIE RĪCĪBAS VIRZIENI UN UZDEVUMI

Rīcības virziens	Aktivitātes/uzdevumi	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas	Izpildes termiņš	Finansējuma avots
1.Arhitektūras nozares tiesiskās sistēmas pilnveidošana.	1.1.Izstrādāt Arhitektūras nozares likumu. R. L. 5.3/2.2.1, 41.lpp	KM, NAP, LAS	EM, VARAM, FM, LPS	2017.g.	Valsts budžets
	1.2. Rosināt normatīvās bāzes izstrādi „kultūras procenta" piemērošanai publiski nozīmīgu būvprojektu realizācijā. R. L. 5.3/2.2.1, 41.lpp.	KM, Nacionālā arhitektūras padome, LAS	EM, FM, LPS	2020.g.	Valsts budžets
	1.3.Pilnveidot valsts un pašvaldības organizēto arhitektūras konkursu praksi un ar to saistīto normatīvo bāzi**:** a) veicināt vairāku stadiju konkursu procedūras pielietošanu, īpašu uzmanību pievēršot konkursu programmas un uzdevuma kvalificētai sagatavošanai; b) konkursu apmaksas sistēmu tuvināt pasaulē vispārpieņemtajam principiem un līmenim; c) konkursu praksē atbalstīt ilgtspējīgus risinājumus.	NAP, RPAB, LAS	LPS, VKPAI, KM, EM, IUB	2016.-2020.g.	Valsts un pašvaldību budžets
	1.4. Nostiprināt autortiesību aizsardzību arhitektūras nozarē: 1.4.1.Rosināt izmaiņas normatīvajos aktos, kas arhitektam garantētu tiesības uz viņa autordarba realizāciju nemainīgā izskatā, gan būvprojekta	LAS , NAP, KM	RPAB, EM, IUB	2016.-2020.g	Valsts budžets

	izstrādes stadijās, gan būvniecības fāzē. 1.4.2. Uzsākt diskusiju par autora atlīdzību autordarba izmantošanā komerciāliem mērķiem tiešā (izmantojot projektu vai tā daļu, realizējot citu būvi) vai netiešā veidā (izmantojot autordarba attēlu filmās, reklāmās, fotogrāfijās, videoklipos).				
	1.5. Sekmēt Eiropas Ainavu konvencijas īstenošanu Latvijas valstī: 1.5.1. Veicināt sabiedrības izpratnes un zināšanu veidošanu par ainavas vērtībām, tostarp, pilsētvides ainavām *(townscapes*), organizēt aktivitātes ar dažādu nozaru speciālistu un iedzīvotāju līdzdalību. 1.5.2. Rosināt Latvijas ainavu potenciāla izvērtēšanu un nacionālas nozīmes ainaviski vērtīgo teritoriju noteikšanu. 1.5.3. Rosināt un piedalīties metodisko materiālu un vadlīniju izstrādē ainaviski vērtīgo un kultūrvēsturiski nozīmīgo teritoriju apbūvei un plānošanai. 1.5.4.Atbalstīt piedalīšanos starptautiskos projektos par ainavu pētniecību, plānošanu un pārvaldību.	VARAM, VKPAI	KM, LAS, LAAB, RTU, LLU (Lauku inženieru fakultāte), LU (Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte)	2015.-2020.g.	Valsts budžets
2.Arhitektūras nozares pārvaldības modeļa izveidošana un	2.1.Stiprināt Latvijas Arhitektu savienības un citu nevalstisko arhitektu organizāciju lomu un atbalstīt to darbību, deleģējot tām valstiski svarīgu funkciju īstenošanu.	KM, NAP, LAS	Nevalstiskās arhitektu organizācijas	2015.-2020.	Valsts finansējums, VKKF, KM 2015.g – 15 000 eiro.

īstenošana visā Latvijas teritorijā.	2.2. Atbalstīt uz LAS bāzes izveidotā Arhitektūras informācijas centra darbību un veicināt jaunu arhitektūras informācijas centru veidošanos Latvijas reģionos. R.L.5.3.6./2.2.3, 41.lpp	LAS, KM	Nevalstiskās arhitektu organizācijas, LPS	2015.-2020.g.	Valsts un pašvaldību budžets
	2.3. Aktivizēt LAS darbu ar pašvaldībām, organizēt informatīvus pasākumus (skates, seminārus) būvvalžu arhitektiem dažādos Latvijas reģionos.	LAS	LPS	2015.-2020.g.	
	2.4.Aktivizēt Nacionālās arhitektūras padomes darbu, paplašinot apskatāmo jautājumu loku un pieaicinot dažādu nozaru ekspertus, kā arī vajadzības gadījumā atspoguļojot diskutētos jautājumus plašsaziņas līdzekļos.	KM,NAP		2015.-2020.g.	Valsts budžets
3. Radošās uzņēmējdarbības un nozares konkurētspējas stimulēšana.	3.1. Veicināt arhitektūras pakalpojumu eksportu saistībā ar valsts atbalsta instrumentiem radošo industriju eksportam, tostarp, stimulēt nozaru organizācijas, kuru darbība sekmē arhitektūras pakalpojumu eksportu. R.L.5.3.6./2. , 40.lpp; NAP 134	KM	EM, LAS, arhitektu nevalstiskās organizācijas	2015.-2020.	ES struktūrfondu finansējums
	3.2.Radīt atbalsta instrumentus jaunām uzņēmējdarbības formām arhitektūras jomā – eksperimentiem, prototipu izgatavošanai, pētījumiem, sadarbības projektiem ar citām nozarēm u.c., kā arī arhitektu profesionālajai mobilitātei. R.L. 5.3.6./3, 43.lpp.; NAP 134:186	KM	EM, VKKF	2016.-2020.g	Valsts budžets, VKKF

	3.4. Stimulēt arhitektūras pakalpojumu sniegšanas un būvniecības procesu īstenošanu atbilstoši vispārpieņemtajai Eiropas praksei: 3.4.1. Būvprojektēšanas stadiju definēšana atbilstoši Eiropas un pasaules pieņemtajai praksei, šo stadiju nodalījums, vienlaikus ievērojot visus ar autortiesību aizsardzību saistītos jautājumus. 3.4.2. Arhitektu pakalpojumu laika patēriņa un izmaksu statistikas datu bāzes izveidošana atsevišķiem pakalpojumu veidiem. 3.4.3. Vienotu arhitektu pakalpojumu līguma formu izstrāde un saskaņošana ar galvenajiem arhitektūras pakalpojumu procesā iesaistītajiem dalībniekiem.	LAS, EM	Pilsētu pašvaldības (būvvaldes), LPS	2015.-2020.g.	Valsts budžets, pašvaldību budžets
4. Profesionālo arhitektūras studiju, tālākizglītības, zinātniskā darba un pētniecības attīstība.	4.1. Saskaņot arhitektūras studiju saturu ar mūsdienu darba tirgus prasībām, pilnveidojot arhitekta, arhitekta palīga profesijas standartu.	IZM, RTU, RISEBA, LAS	LDDK, LTRK	2015.-2020.g.	Valsts finansējums.
	4.2. Sekmēt vienotas arhitektūras izglītības sistēmas izveidošanu, kas nozīmē augstākās izglītības studiju programmu satura savstarpēju koordinēšanu ar vidējo profesionālo izglītības iestāžu mācību programmu saturu.	LAS	RTU, RISEBA, LU (Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte) , RCK, LDMV, LLU , (Lauku inženieru fakultāte, Arhitektūras un būvniecības katedra), LAAB, LDDK	2015.-2020.g.	Valsts finansējums
	4.3.Atbalstīt jaunu arhitektūras skolu un mācību	KM, IZM	LAS	2015.-	Kopējais valsts finansējums iniciatīvai

	formu veidošanos, tostarp, Kultūras ministrijas iniciētās *Kultūras skolas somas* kultūrizglītojošo pasākumu programmā iekļaut jauno arhitektu iniciatīvu *Skolnieks. Pētnieks.Pilsētnieks.* R.L.5.2.6/1.1., 30 .lpp.			2020.g.	„Kultūras skolas soma”. Saskaņā ar NAP 2020 „Kultūras skolas somas” ietvaros izstrādāt 2016. gadā 30 programmas, 2017.-2020.gadā 10 jaunas programmas katru gadu (vienas programmas vidējās izmaksas 5000 euro). Pieejamības nodrošināšanai visā Latvijas teritorijā (biļetes, transports) 2016 gadā - 350 000 euro, 2017.-2020. gadā - 450 000 euro. Precīzāki aprēķini varēs tikt noteikti pēc "Kultūras skolas somas" koncepcijas izstrādes.
	4.4. Paredzēt tālākizglītības programmas izstrādi un esošo programmu pilnveidošanu saistībā ar Eiropas Arhitektu padomes nostādnēm, tādējādi veicinot arhitektu konkurētspēju Eiropā un pasaulē. R.L.5.2.6/4./33.lpp, NAP 295	LAS	LBS, Lietuvas un Igaunijas arhitektu savienības, Eiropas Arhitektu padome (ACE)	2015.-2020.g.	Valsts budžets, ES struktūrfondu finansējums
	4.5. Atbalstīt arhitektūras zinātnes un pētniecības attīstību – arhitektūras teoriju un profesionālā darba metodiku, kā arī ar to saistīto prakses jautājumu izpēti, analīzi un popularizēšanu, tuvinot pētniecību arhitektūras praksei un veicinot starptautisku arhitektu mobilitāti. Sekmēt laikmetīgās arhitektūras studiju kritikas studiju programmas izveidi. R.L.5.3./4/4.1.4., 45.lpp	IZM, RTU, RISEBA, LAS		2015.-2020.	Valsts budžets, VKKF

5.Arhitektūras vērtību skaidrojums un komunikācija Latvijā	5.1. Balstoties uz esošajām iestrādnēm, paplašināt Latvijas Arhitektūras muzeja/centra darbību (nozares dāvinājums Latvijas valsts simtgadei – līdz 2018.gadam). R.L.5.3.6./2.2.3., 41.lpp	NAP, VKPAI, Arhitektūras muzejs	LAS	2015.-2018.g.	Valsts budžets, VKKF
	5.2. Informēt un izglītot dažādas sabiedrības mērķauditorijas par arhitektūras jautājumiem, kā arī veicināt informācijas apmaiņu un sabiedrības iesaistīšanu sabiedrībai nozīmīgu projektu apspriešanā. R.L.5.3.6./2.2.3., 41.lpp	LAS	RPAB, nevalstiskās organizācijas, LPS, pašvaldību būvvaldes		Valsts budžets, VKKF
	5.3. Aktualizēt, uzturēt un pilnveidot LAS mājas lapu un datu bāzi.	LAS		2015.-2020.	Valsts budžets, VKKF
	5.4. Regulāri sniegt finansiālu atbalstu Latvijas Arhitektūras gada balvas (Latvijas arhitektūras gada skates) īstenošanai un labāko arhitektūras projektu popularizēšanai plašākā auditorijā.	KM, LAS	VKKF	2015.-2020	Valsts budžets, VKKF
	5.5. Attīstīt arhitektūras mantojuma un laikmetīgās arhitektūras tūrismu, atbalstot informācijas platformu un arhitektūras ceļvežu veidošanu. R.L. 5.1.6/ 18.lpp.	VKPAI, LAS,	EM (TAVA), ĀM,KM, NAP, Latvijas institūts	2015.-2020.g.	Valsts budžets, VKKF
6.Latvijas arhitektūras starptautiskās	6.1.Nodrošināt regulāru Latvijas valsts pārstāvniecību Venēcijas biennāles starptautiskajā arhitektūras izstādē, paredzot sistemātisku	KM, NAP	LAS, ĀM, Latvijas institūts	2015.-2020.g.	Valsts finansējums (KM) , 2015.g.2016.g. – kopējais finansējums 90 000 eiro (neskaitot PVN)

atpazīstamības sekmēšana	finansējumu valsts budžetā, kā arī dalību citās starptautiskās izstādēs, konferencēs, arhitektūras festivālos u.c. R.L.5.3.6./2.2.2., 41.lpp.				(biennāles idejas izstrāde un realizācijai), 55 000 eiro – Arsenāla telpu īre, līdz 3000 eiro – komunālie maksājumi . 2017. un 2018.gadā Venēcijas biennāles izmaksas indikatīvi nemainās.
	6.2.Veidot digitālās kolekcijas, informācijas datu bāzes starptautiskām arhitektūras izstādēm. Uzturēt un papildināt Latvijas arhitektūras gada skatei nominēto un uzvarējušo projektu datu bāzi, ietverot informāciju par projektiem gan digitālā, gan grafiskā formātā, kas ļautu operatīvi piedalīties Latvijas arhitektūru reprezentējošos pasākumos Latvijā un ārzemēs (konferencēs, izstādēs, skatēs, konkursos).	LAS, VKPAI	KM	2015.-2020.g.	Valsts budžets, VKKF
	6.3.Radīt dažādus atbalsta mehānismus Latvijas arhitektūras zīmološanai (popularizēšanai) ārvalstīs, kā arī valsts institūcijām veidot mērķtiecīgu komunikāciju ārvalstu informācijas kanālos. R.L. 5.3.6./4.1., 45. lpp.	LAS , KM	ĀM, EM (TAVA), LIAA, LI, Latvijas vēstniecības un pārstāvniecības ārvalstīs	2015.-2020.g.	Valsts budžets, VKKF
	6.4. Rosināt Baltijas valstu arhitektu ciešāku sadarbību un *Rīgas arhitektūras triennāles (kvadriennāles)* iedibināšanu.	LAS, NAP	ĀM, nevalstiskās organizācijas	2015.-2020.g.	Valsts budžets, VKKF

5. PLĀNOTIE REZULTATĪVIE RĀDĪTAJI

	Rādītāji	2015		2017		2020	
		Plānots	**Izpilde**	**Plānots**	**Izpilde**	**Plānots**	**Izpilde**
1.	Arhitektūras informācijas centri Latvijā	1		1		3	
2.	Sagatavoti arhitektūras jomu regulējošie normatīvie akti (tostarp, Arhitektūras likums)	-		1		2	
3.	Izstrādātās un īstenotās tālākizglītības programmas arhitektiem (programmu skaits).	1		1		2	
4.	Jauno arhitektu izglītojošās programmas skolēniem *Skolnieks. Pētnieks.Pilsētnieks* plānotie pasākumi *(notikušo pulciņu un nodarbību skaits kopā)*	2015./2016.m.g. 7- 14 pulciņi 7-9 nodarbības		2017./2018.m.g. 18 pulciņi 9 nodarbības		2019./2020.g. 18 pulciņi 9 nodarbības	
5.	Latvijas arhitektūras popularizēšanas pasākumi Rīgā un reģionos (Arhitektūras gada balva, Arhitektūras dienas, izstādes u.c.)	3		5		8	

6.	Latvijas arhitektūras reprezentācija starptautiskā līmenī (Venēcijas arhitektūras biennāle,Tallinas arhitektūras biennāle, izstādes, forumi, festivāli, kongresi, konferences u.c.)	3		5		8	
7.	Organizētie pasākumi (diskusijas, publiskās apspriešanas, akcijas u.tml.), sabiedrības informēšanai par nozīmīgiem arhitektūras projektiem un tēmām (skaits)	4		12		20	
8.	Sagatavotas vadlīnijas un/vai metodiskie materiāli konkrētu ainaviski vērtīgo un kultūrvēsturiski nozīmīgo teritoriju attīstības plānošanai un apbūvei, kā arī kultūras pieminekļu aizsardzības jomā, par universālā dizaina principiem, videi draudzīgiem risinājumiem u.tml.	1		3		5	
9.	Izstrādāti arhitektūras tūrisma ceļveži, bukleti u.tml.	-		3		5	

5. STRATĒĢIJAS ĪSTENOŠANAS UN NOVĒRTĒŠANAS KĀRTĪBA

Arhitektūras nozares stratēģijas īstenošana tiek apspriesta un vērtēta vismaz reizi gadā Nacionālās arhitektūras padomes sēdē.

Līdz 2017. gada 1. aprīlim tiek nodrošināta nepieciešamā informācija „Radošās Latvijas" īstenošanas starpposma informatīvajam ziņojumam iesniegšanai Ministru kabinetā, bet līdz 2021. gada 1. aprīlim informācija pamatnostādņu „Radošā Latvija" īstenošanas gala ziņojumam iesniegšanai Ministru kabinetā.

Nepieciešamības gadījumā Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas departamenta Radošo industriju nodaļa sagatavo grozījumus Arhitektūras nozares stratēģijā.

Arhitektūras stratēģijas izstrādē piedalījās: Jānis Dripe, Andris Kronbergs, Viktors Valgums, Ilma Valdmane, Juris Dambis, Gvido Princis, Sergejs Ņikiforovs, Ingurds Lazdiņš, Ieva Zībārte, Uģis Bratuškins, Ausma Skujiņa, Gunita Kuļikovska, Gunta Grikmane, Dzintra Purviņa.

Izmantotie saīsinājumi

ACE – Eiropas arhitektu padome, *Architect's Council of Europe,*
ĀM – Ārlietu ministrija,
EM – Ekonomikas ministrija,
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija,
IUB – Iepirkumu uzraudzības birojs,
FM – Finanšu ministrija,
KM – Kultūras ministrija,
LAS – Latvijas Arhitektu savienība,
LAAB – Latvijas Ainavu arhitektūras biedrība,
LIAA – Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra,
LI – Latvijas Institūts,
LBS – Latvijas Būvinženieru savienība,
LDMV – Liepājas dizaina un mākslas vidusskola,
LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija,
LTRK – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera,
LPS – Latvijas Pašvaldību savienība,
LU – Latvijas Universitāte,
LLU – Latvijas Lauksaimniecības universitāte,
NAP – Nacionālā arhitektūras padome,
RD – Rīgas dome,
RCK – Rīgas celtniecības koledža,
RPAB – Rīgas pilsētas arhitekta birojs,
RTU – Rīgas Tehniskā universitāte,
RISEBA – Rīgas Starptautiskā ekonomikas un biznesa administrācijas augstskola,
TAVA – Tūrisma attīstības valsts aģentūra,
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija,
VKPAI – Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija,
VKKF – Valsts kultūrkapitāla fonds.